

Dnr Ju2022/00396
Justitiedepartementet

YTTRANDE ÖVER EN SKÄRPT SYN PÅ BROTT MOT JOURNALISTER OCH UTÖVARE AV VISSA SAMHÄLLSNYTTIGA FUNKTIONER (SOU 2022:2)

SAMMANFATTNING

Civil Rights Defenders välkomnar att regeringen vidtagit åtgärder för att se över det straffrättsliga skyddet för vissa samhällsnyttiga funktioner och tjänstepersoner. Civil Rights Defenders tillstyrker utredningens förslag i huvudsak men anser att det föreslagna förstärkta straffrättsligt skyddet för personer som inte är tjänstepersoner är alltför snävt utformat. Kravet på att verksamheten bedrivs yrkesmässigt och kopplat till traditionella massmedieföretag innebär att många personer som drabbas av våld, hot och trakasserier på grund av att de använder sin yttrandefrihet i sin verksamhet inte kommer att omfattas av skyddet. Civil Rights Defenders uppmanar regeringen att hitta ett annat sätt att avgränsa den personkrets som omfattas och som innebär att alla de som har behov av ett stärkt skydd också får det.

ALLMÄNNA SYNPUNKTER

Civil Rights Defenders har granskat utredningens förslag och bakomliggande resonemang utifrån Sveriges internationella åtaganden att respektera och garantera mänskliga fri- och rättigheter.

Vid implementeringen av de nya straffbestämmelserna är det viktigt att legalitetprincipen följs så som den kommer till uttryck i bland annat artikel 7 i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen). Rättssäkerheten måste garanteras bland annat genom att lagstiftningen blir förutsägbar vad gäller den straffbara gärningen. Avseende vissa av utredningens förslag finns oklarheter vad gäller bestämmelsernas omfattning. Det är viktigt att de nya straffbestämmelserna utformas så att de inte ger utrymme för godtycklighet vid tillämpningen

NÄRMARE OM UTREDNINGENS FÖRSLAG

Ett förstärkt straffrättsligt skydd för utövare av vissa samhällsnyttiga funktioner

Civil Rights Defenders delar utredningens bedömning att det är viktigt att skydda vissa grupper av personer som är särskilt utsatta för våld, hot och trakasserier ytterligare samt signalera att de fyller en särskild funktion i samhället.

Civil Rights Defenders vill dock understryka att omfattande forskning nästan entydigt visar att straffens stränghet i väldigt liten grad eller inte alls har en inverkan på gärningspersonens agerande. För att komma till rätta med problemen är det därför viktigt att inte nöja sig med

skärpta straffbestämmelser utan fortsätta arbeta för att säkerställa anställdas trygghet och att förebygga våld, hot och trakasserier.

Det är också viktigt att kontinuerligt följa samhällsutvecklingen för att identifiera andra yrkesgrupper som kan ha behov av ett utökat skydd. Tjänstemän och förtroendevalda inom andra myndigheter, kommuner och domstolar fyller likväl en viktig funktion i samhället. Exempelvis arbetar det receptionister, sjuksköterskor, behandlingsassistenter, pedagoger eller socionomer även på migrationsverket, kriminalvården och i kommuner. Det finns många grupper som i framtiden kan komma att vara särskilt skyddsvärda och utsatta på grund av deras omfattande kontakt med allmänheten.

I utredningen framkommer det att insatser enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) ska omfattas. Sådana insatser ingår inte i socialtjänsten eller är sociala insatser. Det skulle behöva framgå av lagtexten och inte enbart av författningskommentaren att personal inom LSS-verksamhet täcks av det förstärkta straffrättsliga skyddet. Bristen på tydlighet kan annars leda till problem med bestämmelsens tillämplighet och rättssäkerheten.

Straffskalan för våld mot tjänsteman

Civil Rights Defenders instämmer helt med utredningens slutsats att det inte är proportionerligt med ett straffminimum på sex månaders fängelse för våld mot tjänsteman. Ett straffminimum på sex månader skulle även vara särskilt högt i relation till nästan samtliga andra brott. Att höja straffminimum skulle också riskera att rubba maktbalansen mellan den offentliga makten å ena sidan och enskilda individer och civilsamhället å den andra. Till exempel har Polisen redan stora befogenheter som innebär att de har rätt att använda våld och kan inskränka individens fri- och rättigheter för att motverka och förhindra brott. Samtidigt är möjligheterna för enskilda individer att hålla myndighetspersoner ansvariga för tjänstefel begränsade.

Ett förstärkt straffrättsligt skydd för de som yrkesmässigt bedriver nyhetsförmedling eller annan journalistik

Civil Rights Defenders delar utredningens slutsats att det behövs ett förstärkt straffrättsligt skydd för viss journalistik. Den fria åsiktsbildningen och yttrandefriheten, som inte enbart skyddas av nationell lagstiftning utan även av Europakonventionen artikel 10, är centralt för en stark och väl fungerande demokrati. Det äventyrar yttrandefriheten och därmed demokratin om journalister blir utsatta för hat, hot och våld ämnat att påverka deras rapportering. Utredningen visar att en hög andel journalister framför att de varit tvungna att anpassa sig eller avstå från rapportering de senaste åren samt övervägt att lämna yrket på grund av hot.

Utredningens slutsatser stämmer väl överens med resultatet av en studie Civil Rights Defenders genomförde och som redogörs för i rapporten *När samhället tystnar* från 2019. Studien visar att oberoende journalister och opinionsbildare utsätts för hat, hot och trakasserier på grund av sitt arbete för mänskliga rättigheter, vilket leder till att de slutar skriva eller prata om aktuella samhällsfrågor av rädsla för sin egen säkerhet och att viktiga röster i det demokratiska samhället tystnar. Dessa personer är särskilt utsatta eftersom de inte har stöd från en arbetsgivare eller organisation. Personer som arbetar journalistiskt vittnar också om att de utsätts efter att ett uppdrag är genomfört och mellan sina uppdrag. Utredningens förslag är således viktigt för att skydda journalisters oberoende och i förlängning det demokratiska samhället. Civil Rights Defenders anser dock, mot bakgrund av resultatet av vår

studie, att förslaget vad avser de grupper av personer som skyddas är alltför begränsat. Även oberoende opinionsbildare som arbetar inom civilsamhället och journalister utan uppdragsgivare kan fylla en central samhällelig funktion och använda sig av sin yttrandefrihet för att värna demokratiska värden. Det föreslagna skyddet behöver därför utvidgas så att även dessa grupper omfattas.

Civil Rights Defenders anser också att förslaget i sin nuvarande utformning skulle behöva förtydligas avseende vilka traditionella massmedieföretag som åsyftas, om all publikation på internet oavsett form omfattas och om det finns några kvalitativa krav på nyhetsförmedlingen. Osäkerhet kring vilka personer som omfattas av skyddet skulle kunna leda till problem vad gäller förutsägbarheten och rättssäkerheten i tillämpningen. Civil Rights Defenders är också tveksamma till att förslaget begränsar sig till personer som yrkesmässigt arbetar journalistiskt. Gränsen för vad som är yrkesmässigt är svår att dra och många som arbetar journalistiskt eller använder sin yttrandefrihet i sin opinionsbildning gör det på fritiden. Civil Rights Defenders uppmanar därför regeringen att hitta ett annat sätt att avgränsa den personkrets som omfattas och som innebär att alla de som har behov av ett stärkt skydd också får det.

Översyn av straffbestämmelserna om tjänstefel

Utredningen kommer fram till att tjänstefelansvaret inte ska avgränsas på något annat sätt än till myndighetsutövning vilket Civil Rights Defenders inte har något att erinra mot. Civil Rights Defenders hade dock gärna sett att utredningen hade undersökt vilka eventuella brister det finns när det kommer till att hålla dessa yrkespersoner ansvariga för tjänstefel. För att säkerställa medborgarnas förtroende för samhällsinstitutioner och för att garantera rättssäkerheten är det centralt med ett välfungerande system för att utkräva ansvar när fel begås inom den offentliga sektorn.

Remissvaret har beretts av Frida Falck.

Stockholm som ovan,

John Stauffer
Chefsjurist